



„УЧИЛИЩЕ“ излиза два пѣти на месѣца, съ една пригурка. Годишната цѣна, вѣдлащана, е гр 25, а безъ пригурката едно сребарно меджидие. За друга царщина, отвѣжъ нашенско, фр. 8, или дѣй рубли. Писма, дописки и спомоществованията са вѣсращатъ право до уредничеството, или до книжарницата на Г-да Хр. Г. Дановъ и С-је въ Русчукъ и въ Гюргево до Г-на Никола Драгановъ въ ромѣиската гимназия.

Издателъ - Стопанъ Р. И. Блажсковъ.

ПАКЪ ЗА УЧИЛИЩАТА.

Достовѣрно е вече извѣстно, че подражанието, умното и разумното подражанне, е полезно и необходимо. Ако хората са учатъ единъ отъ други, то и народите сѣ дължни да вършатъ сѣщото. Пчелата събира медъ отъ различни растения, а човѣкътъ е длъженъ да съедини умствените плоди изъ сичките страни на свѣтътъ. Разбира са, че въ днешните времена той е въ сѣстояние да удовлетвори своите желаня твърде лесно, защото книгите, вѣстниците и периодическите списания са увеличаватъ отъ день на день и защото сношенията на народите и на господарствата сѣ достигнале до единъ твърде утѣшителенъ предѣлъ. Да видиме сега какавъ характеръ трѣба да иматъ гореказанните подражания и да опредѣлимѣ тѣхните граници. Ние мислимѣ, че когаго единъ народъ захваща да живѣе и да усвоява чуждата цивилизация, то той е обязанъ по-напредъ отъ сичко да изучи историята на умственното развитие на своите сѣсѣди и да са увѣри дѣйствително ли имъ е принесло полза това или онова учение, това или онова общественно завѣдение и тая ли оная школска система. Ако предводителите, писателите и вѣстникарите не направатъ това, то тѣхните труди ще да ги доведатъ до противоположната цѣль. Освѣнъ това, народните предводители и педагоги сѣ обязаны да изучатъ положението на сво-

ятъ народъ, неговите нужди и потребности и неговиятъ характеръ. Съ една дума, който желае да посади, да събере зрѣли плодове и да принесе полза на къщата си, той трѣба да изслѣдова съ особено внимание почвата и семето и да претегли силите си; а който има намѣрение да заимствова, да учи и да бѣде полезенъ на народността си, той е обязанъ по-напредъ отъ сичко да изучи и своите учители, и своите ученици, въ противенъ случай неговото семе ще да бѣде и безполезно, и вредително. Ако ние да би добили воля да имаме въ земята си хлѣбни дървета, кактуси, финики и други тропически растения, то сме длъжни да изградимѣ оранжерси (стѣклени градини) и да наторме земята съобразно съ африканската почва, въ противенъ случай отъ нашите старания би са получила положителна пула. Въ деветята и въ десетята книжка отъ браилското „Периодическо списание“ бѣше помѣстена преди малко време критика, въ която нѣкое си „велеученно“, но непознато намъ лице, са смѣше на нашите школи и на нашите учени, които и до тая минута са скитатъ безъ глави и които нѣматъ ни опредѣлена цѣль, ни необходимо съзнание, ни здрави убѣждения. „Бѣше време (и то не са е минало), говори авторътъ, когаго нашите така називаеми главни учители изпълниха очите на хората и възбуждаха уважение и благоговение камъ себѣ си съ голѣми и съ обширни про-

грамии, въ челото на които стоѣха: психологии, логикки, риторикки, етици, философии, пийтики, естетикки и пр. Последѣ тие гърмовити и страшни имена пѣкакъ незабѣлаженно са потулиха и изчезнаха а тѣхното мѣсто застъпиха, съ по-голъма скромность обаче, естественните науки, по слѣдствие на което сѣки са залови да списва зоологии, физики и химии, а сѣки главенъ учителъ ввожда въ училището си тие предмѣти, които днесъ за днесъ почти че иматъ пѣрвенството или господството въ нашата учебна сфера.“ Ние така сѣщо сме незадоволни отъ дѣйствиата на нашите учени и учители, ако това неудовольствие и да происхожда изъ сѣвѣмъ противоположенъ источникъ. Насъ сѣрди не подражанието и непостоянността, а идотизмътъ, съ който са пише, превозда и ввожда въ училищата тая или оная книга и тая или оная наука. Науката не е крива, ако нейните апостоли я преподаватъ безъ да я изучатъ и безъ да я разбератъ. Освѣнъ това, нашите учени и учители сѣ криви и за туй, че нѣматъ убѣждения, нѣматъ цѣли, нѣматъ предназначителни планове. . . Ние мислиме, че когато единъ учепъ мѣжъ са рѣшава да напише напимѣръ, риторика и когато нѣкой още по учепъ учителъ добие воля да я воведѣ въ своето училище, то както единтъ, така и другиятъ сѣ дължни да понитатъ себѣ си, каква полза ще да принесе на слушателите имъ тѣхната премѣдрость. Сѣка една наука са пише, развива, распространява и обработва съ опредѣленна цѣль; а отъ сѣко едно учение са изисѣва сѣщественна полза. Да си зададеме сега слѣдующите три вопроса: 1) Какво е дневнието положение на нашиятъ народъ и какви сѣ неговите потребности? 2) Коя наука е за него пѣй необходима при дневните обстоятелства? 3) Въ еместояние ли сѣ дневните гимназически предмѣти (които са заимствуваатъ изъ гимназиите на Франция, изъ семинариите на Россия изъ коледжитѣ на Англия и изъ школите на Австрия) да

удовлетворатъ българските потребности? Да отговориме. Сѣки вече знае, че нашиятъ народъ е земледѣлчески и че най-главното негово богатство са памира въ земята. А преподава ли са въ нашите школи агрономията, т. е. Земледѣлческите науки? — Диби йокъ. Ако ние ввождаме и преподаваме на училищата си тая или оная наука, то я ввождаме и преподаваме не за това, защото тая наука имъ е пужва, а за това, че я изучаватъ грѣците или русците. Разбира са, че сѣ подобно учение ние нѣма да идеме далечъ. Въ послѣднийото време у насъ са е появилъ вопросъ: трѣба ли нашите ученици да изучаватъ славянскиятъ езикъ или не? А какъ мислите вие? По нашето мнѣние, славянскиятъ езикъ, та особено старо българскиятъ, е много по полезенъ и много по необходимъ за нашите бѣдѣщи учени, писатели и образовани българи, нежеди логиката, психологията, етиката и пр. Ако г. Мишханловски да би изучилъ старо българскиятъ езикъ, то не би писалъ вѣжление намѣсто волнение, вѣлна намѣсто волна, тѣмно намѣсто темно, нѣжжда намѣсто нужда и пр.; ако г. Шишковъ да би изучилъ старо българскиятъ езикъ, то би изучилъ и пунктуацията; най-послѣ, ако г. Становъ да би изучилъ етимологията на своятъ езикъ, то не би са препиналъ или не би са шурялъ изъ сѣрбската граматика на г. Вуйча. Сѣчко трѣба да има свой рѣдъ и свое време. Ние желаеме да чѣеме мнѣнието на нашите учени за тоя вопросъ публично. За другите предмѣти, които са преподаваатъ въ нашите училища, ние ще да поговориме други пѣтъ.

Г Л А В Ч О .

V.

Киръ Папо си остапа сѣщиятъ. Когато сиватъ му остави бащината си къща, то той захвала да излива сѣчката своя жѣлъчка на жепата си и да ѣй вади очите за нищо и нѣкакво. „Сѣщиятъ вашъ корѣнъ е заслужилъ ввра-

пенско вѣже и геритски сапунъ, викаше той и расхождаше се по дворѣтъ. — И синѣтъ ми са измѣтна на васѣ. Истина казватъ старите хора, че сѣки отъ насѣ е длъженъ да си земе жена отъ добаръ корѣнъ и куче отъ копаня“ — „Мълчи и не говори, джавкаше неговата стара майка и клатеше по-жълтѣлата и страшната своя полуумна глава. — Азъ ти говорѣхъ и сама да не вовождашъ въ къщата ни гладно и босо лапало. Ти ма не послуша.“ Бѣдната жена мълчеше и плачеше горчиво и отчаянно. „Я погледай я ти какъ са е разлигавела! викаше старата чума и показваше езикѣтъ си. — Осрамоти къщата ми, погуби синѣтъ ми, роди ми нехранимайковецъ, и пакъ тя плаче!“ Съ една дума, трудно е и да си представи човѣкъ какви мъки и какви неводи е претърпѣла тая мъченица въ продължението на нѣколко години. Единъ день изъ градецѣтъ ни са разнесе слухъ, че Пано е билъ жената си немилостиво и че послѣ той бой тя лѣжи на постѣлата и не може да шавне. Хората са възволнуваха. Жените обвиняваха Пана, кълнѣха го и предсказваха му адски мъчения и християнско наказание; бабичките, които не обичаха снахите си, но които обичаха унучетата си, мълчѣха и клатѣха главите си; младите и зелените граждани свѣтноваха по влиятелните голѣмци да затворатъ тоя лудъ и перпатъ човѣкъ въ черковната темница и да ограничатъ неговите злодѣйства; а старците са не рѣшаваха да изрѣкатъ своята послѣдня дума и глѣдаха надолу. Единствениятъ старъ човѣкъ, който са рѣши да осъди велегласно крѣвожѣдниятъ убиецъ, бѣше свѣтогорскиятъ духовникъ, но неговиятъ гласъ са изгуби между висегласнето на старите тиране. „Сѣки християнинъ е длъженъ да защити невинните и страждущите,“ говорѣше духовникѣтъ. — „Ние нѣмаме право да са мѣшаме въ домашните работи на нашите граждани, говорѣха нашите първенци. — Жената е владѣние на мъжѣтъ. . . . Онова, щото е съединено отъ черко-

вата, не може да разедини ни самъ богъ. — „Но черковата е обязана да хвата бѣсните и да имъ чете успокоителни молитви,“ говорѣше духовникѣтъ. — „Ако Пано да би билъ бѣсенъ, то не би глѣдалъ работите си и не би спѣчѣлялъ въ послѣдните нѣколко години около сто хиляди гроша,“ рѣшиле чорбаджиете.

(Слѣдва).

ИЗЪ ЕСТЕСТВЕННАТА ИСТОРИЯ.

Човѣкътъ, както животното или растенията, не могатъ да живѣятъ безъ въздухъ. Изъ въздухѣтъ тие джхатъ кислородъ, който има такова вѣлияне на нашата крѣвь, щото безъ него човѣкътъ не би могаль да проживѣва нито петъ минути. Кислородѣтъ влиза въ нашето тѣло не само чрезъ устага, но и чрезъ потните canale на кожата ни, слѣдователно чистотата на тѣлото е една отъ най-важните потребности за нашето здравие. Животните исущатъ или издѣхатъ изъ себѣ си другъ единъ газъ, който са нарича въгленна кислота и който е вредителенъ за човѣкътъ. Ако въ стаята ни са намира голѣмо количество въгленна кислота, то ние непремѣнно трѣба да са задушине. Въгленната кислота е съставена отъ въглеродъ и кислородъ. Тя са появява послѣ сѣко едно горение или послѣ прокисване. Трѣба да кажеме и това, че въ нашето тѣло постоянно произхожда горѣние, слѣдователно въ крѣвѣта ни, са съставлява въгленна кислота, която са чисти чрезъ джханието. Пауката е доказала вече че ако нѣкои органи на тѣлото да не би изгалие въгленната кислота, то човѣкеското здравие би са повредило тутакси. Най-голѣмо количество въгленна кислота влиза при нашето джханение и изъ кожата. И така, ако нѣколко човѣка са намиратъ дълго време въ нѣкоя стая, безъ да отворатъ презорците ѣ, то въ нея са събира доволно голѣмо количество въгленна кислота, слѣдователно въздухѣтъ не може вече да бжде полезенъ за джханието или здравиего. Разбира са, че ако въ оная стая, която е напълнена съ хора, гори нѣщо (напр. дърва, въглища, ново вино, свѣщи, варъ и пр.), то въгленната кислота

са увеличава още повече. И така, чистият въздух е най-главното условие за човъчкото здравие. Нечистият въздух въ заторенните стаи е най-силната угроза. Тая угроза е въ сжстояние да убие човъкъ за нѣколко минути. Нашите манагли сж отпавиле на другият свѣтъ доволно голѣмо количество живи сжщества. Дѣцата, които живѣят въ горказанните стаи, между многочисленните семейства, страдаятъ отъ маткрвние, отъ бѣдност, отъ живница, отъ охтика и отъ размегчение на костите (инглизска болѣсть). Лошавите меризми изъ заходите, димътъ изъ пещите и прахътъ сж така сжщо вредителни за здравнето. Поградовете са намиратъ цѣли улици, изъ които са повдига голѣмо зловоние, а жителите не обжрчатъ на тая угроза никакво внимание, и да видатъ, че тѣхното здравие са намира въ лошаво сжстояние! Сѣки отъ васъ знае вече, че селяните, които живѣятъ на полето или въ горите, сж много по-здрави отъ гражданете. Но на чистотата въздухътъ е най-важна за оние хора, които захващатъ оздравяватъ или да растатъ и да живѣятъ.

Нѣма никакво сжмѣние, че въ училищата, дѣто особено зимно време въ напжлнената отъ ученици стая, са появява голѣмо множество въгленна кислота, здравнето на учениците са намира въ опасно положение. Ето защо разумното човѣчество е обязано да предупреди нещастията и да намѣри срѣдства за унищожението на това зло. Науката е открила вече, че убийствената за човѣчкия организмъ въгленна кислота е полезна за растенията. Растението разединява въгленната кислота, поглща въ себѣ си въглеродътъ и оставя, испуща или издхва за насъ кислородъ. Изъ сичкото това вие видите доволно ясно, че безъ растенията нашиятъ животъ би билъ невжвозможенъ, защото въздухътъ би са напжнилъ съ ядовити газове. Но изъ сичките части на растенията и не въ сѣко време растителното царство е способно да слуща изъ себѣ си кислородъ. Само зелените части на растението, т. е. листата му, и то само презъ денътъ, когато грѣе слжнце, испущатъ необходимиятъ за човѣкъ газъ. Който желае да са удостовѣри въ справедливостта на това явление, т. й трѣба да направи слѣдующиятъ опитъ; Да земе нѣко растение, да го изнесеме на слжнце

и да облѣме листата му съ вода. Тоя си часъ зелените листе на растението са покриватъ съ малки мехурченца, въ които са намира кислородъ. Ако направиме тоя опитъ презъ ношъта, то растението ще да пусне не кислородъ, а въгленна кислота. Цвѣтътъ, корѣнътъ и плодътъ на дървото испущатъ изъ себѣ си така сжщо въгленна кислота. Ето защо е вредително да държиме цвѣта въ оная стая, въ която спиме, ако тие цвѣта и да не цвѣтатъ. А въ другите стаи? — Въ другите стаи, въ които не спиме ношѣ, ние сме длжжи да държиме различни цвѣта, които не цвѣтатъ. Но тие цвѣта сж най-необходими за училищата, въ които са сжбира голѣмо количество въгленна кислота и въ които въздухътъ никога не бива здравъ. Нищо не е въ сжстояние да очисти въздухътъ въ училищата, освѣнъ ако са отварятъ по чѣсто вратата и прозорците (да са провѣтрява стаята) и ако са държатъ въ него различни цвѣта. Не трѣба да забравяме и това, че ние преминуваме почти половината отъ свояятъ животъ въ училищата, въ черковите, въ работните стаи и пр., дѣто са сжбира голѣмо множество свѣтъ и дѣто горатъ много свѣци. Трѣба да кажеме и това, че дѣцата посѣщаватъ училището именно въ оние години, когато чистиятъ въздухъ е най-необходимъ за развитието на младиятъ организмъ. Сѣки вече знае, че отъ здравата храна зависи почти сичко, а въздухътъ е най-необходимата храна за сѣко живо сжщество. Разбира са, че и на самите растения въ училищата би било твжрде полезно. Изъ огромно количество въгленна кислота, която са издхва отъ учениците, тие би могле да добиятъ толкова въглеродъ, колкото имъ е потрѣбенъ, и да наградатъ за това учениците съ изобиленъ кислородъ. Освѣнъ тая главна цѣль (т. е. освѣнъ отдалечението изъ въздухътъ вредигелната въгленна кислота и добиванието необходимиятъ кислородъ), въ сжществованието въ школите различни растения би са достигнале и други второстепенни цѣли. Изпжрво, Красотата на растенията и тѣхното постепенно развитие би могле да подвѣйствуватъ доволно прилично на учениците и доставиле би имъ истенно и невинно удоволствие. Освѣнъ това, тие растения ще да бждагъ спомагателни срѣдства на учителятъ, който е обязанъ да покаже на

своите слушатели живи примѣри. Разнообразниятъ видъ на листата, различнето на формите, постепенното растение на стeблото, цвѣтътъ и др., ще да заинтересуватъ учениците и ще да ги накаратъ да обсишатъ разумната наука и да я упогрѣбватъ по-лесно за своята полза. Когато учениците обикнатъ растенията, то слѣдъ време ще да обикнатъ и самата природа и ще да бждатъ полезни граждани и добри земледѣлци. Второ, ако дѣцата са занимаватъ съ поливане, съ плевение и съ прокопаване около цвѣтята, по това занятии ще да имъ бжде полезно и въ нравствено отношение. Когато младиятъ умъ е заетъ съ сериозни или съ невинни, полезни мисли, то той не ще да грубѣе и да са подчинява на лошащите примѣри,

(Продължава са).

ИВАНЪ АМОСЪ КОМЕНСКИ.

(Продължение отъ брой 11-12).

Изъ 16-та глава (*).

*Какъ трѣба да учишъ себѣ си, и
какъ друго.*

Който умѣе да сѣе и да присажда, той трѣба вече да има нѣкои познания; само вѣщиятъ градинарь знае какво, дѣ, кога и какъ трѣба да са сѣе и сади.

Слѣдователно и намъ предстон да разглѣдаме да ли и вѣщината на моралното разсаждане може да има каква-годе постоянна основа, та напрѣдокътъ да бжде спорѣнъ.

Но ако това знание са иаслани на природните закони, то ние сме длъжни да разглѣдаме първо пѣтищата и способите на природата, какъ можеме да достигнемъ до истинственото знание. Така, наиримѣръ, ние трѣба да разглѣдаме какъ са развива птичето, какъ расте дървото, подъ рѣката на вѣщиятъ градинарь, какъ живописецътъ малко по-малко ирисва куната или своето изображение, и какъ зидарътъ зазидва послѣдниятъ камакъ въ сводътъ.

Изъ онова, що е познато въ природата и въ искусствата, и отъ което са види, че напредува, ние трѣба да отлѣчимъ само щото е за въ работата ни.

ПРАВИЛО ПЪРВО.

За сѣко нѣщо природата чѣка згодно срѣме.

Птичето, като иска да умножи своятъ народъ, не захваща гая своя работа зимѣ, когато сичко е замръзнало, нито летѣ, когато сичко са е разкапало отъ голѣмата жега, нито пакъ прѣзъ есенята, когато слънчевата сила отслабва, но тѣкмо презъ пролѣтъта, когато слънцето дава животъ и сила на сичко. Тогава хвѣрковатото животно са завзѣма да работи постепенно. Щомъ са запролѣти и дордѣ времето е още хладничко ейцата са завждатъ въ утробата му, дѣто зимата не може да ги повреди; а като са стопли добре, то захваща да снося въ гнѣздото си, и послѣ излупва своите пиленца.

Сѣщото прави и градинарьтъ съ своята работа съ своето време. А майсторътъ на нѣкое здание по-напрѣдъ скроява илантъ на зданието и, слѣдъ като си приготви материалътъ и сичко друго, щото е погрѣбно за направата, тогава захваща зградата.

Противъ това са грѣши двойно въ училището. Едно, че за умственното работене са не глѣда згодно време, а друго, че това що са работи не върви сѣ еднакво и постепенно. Малкото дѣтенце не може да са обучава, защото зародишътъ, тѣй да кажемъ, за разумеване е у него още дълбоко. И старецътъ така сѣщо не може да са учи, защото неговиятъ разумъ и намѣтъта му ослабватъ. Така и човѣкъ на срѣдния врѣстъ са учи мжно, защото тогава умътъ му бива расѣянъ на много страни. Най-згодното време за учение е дѣтската и юношеска врѣстъ, защото тѣкмо тогава заѣкнава силата за животъ и за умъ.

И тѣй образованието на човѣкътъ трѣба да са захваща прѣзъ пролѣтъта на животътъ му, т. е. още отъ рано. Дѣтнегвото можемъ да сравнимъ съ пролѣтъта, юношесквото — съ лѣтото, срѣдниятъ врѣстъ — съ есенята, а старостята — съ зимата. По-нататкъ образоването трѣба да са върши прѣзъ утрениите часове, защото времето на денътъ е както и годишните времена: угрѣнъта е пролѣтъ, иладнѣта е лѣто, вечеръта е есенъ, а ноцъта е зима. Сичко което са учи, трѣба да бжде расподѣлено нарѣдъ, щото дѣцата да изучаватъ само онова, което е достъпно на тѣхниятъ разумъ.

(*) Заето изъ сжр. педагогически листъ „Школа.“

ПРАВИЛО ВТОРО.

Природата са грижи прилично за сѣко едно нѣщо тѣкмо слѣдъ като му приготви потребниятъ материалъ.

Ейцата ставатъ отъ гръбъта на хвѣрковатото. А сѣкоя птица си свива гнѣздо, дѣто снося ейцата си, и тамъ излупва своите птенца.

И майсторътъ слѣдва сѣ по този природенъ законъ.

Противъ тоя законъ са грѣши въ училището съ това, дѣто са не доставяватъ сичките потребни: книги, плочи, прописи и др. т.

Грѣши са още и съ това, дѣто и въ книгите не вѣрви сичко рѣдовно, т. е. тука са не приготвелева изжрво материалъ, пакъ тогава да са гради.

Така, наприкладъ, въ училището най-напредъ са учи езикътъ, на тогава нѣщата. Цѣли години минаватъ съ едно учене на думи, прѣди да са е запозналъ ученикътъ съ нѣщата. А пжкъ нѣщото или предметътъ е главното, — думата е нѣщо случайно; предметътъ е тѣло, а думата е облѣкло; предметътъ е ядка, а думата — чурупка. Зарадъ това дѣщата грѣба да изучатъ пжрвомъ предметите, а послѣ рѣчиге.

Грѣшатъ още и съ това, дѣто за прѣдаване на езикътъ най-напредъ подкачатъ отъ граматиката, а не отъ какво-годѣ списание или отъ нѣкой лесенъ рѣчникъ за предмети. Списанията и рѣчниците даватъ материалъ за езикътъ — даватъ думи: а граматиката дава изглѣдъ, законитѣ на етимологията и синтаксисътъ (словосъчинението). Съ една дума, най-напредъ са нареджатъ голе правила, а послѣ са задаватъ примѣри.

Отъ това произлазя, че методата за учението грѣба да са преобърне отъ основанието си и че е твѣрдѣ потребно: 1. да пише сичките потребни учебници; 2. да са учи по-напредъ познаването на нѣщата, а послѣ думите; 3. да са учи езикътъ писмено, а не по граматика; 4. нагледните (реалните) науки да са прѣдпоставитъ предъ идеалните, и 5. да са задаватъ изжрво примѣри, а послѣ правила.

ПРАВИЛО ТРЕТЙО.

Природата избира за своето работение най-згоденъ материалъ, или го приготвлява да стане згоденъ.

Птицата са не насажда надъ камакъ, а надъ ейцата си, като стоплюва съ тѣзи онѣзи материя, отъ която ще да са излупи птенцето.

Майсторътъ събира материалътъ, на го одялва, изглажда и направя го спорѣдъ угодата си, че тогава изравня мѣстото, и захваща да гради онова, що е намислилъ.

Живописецътъ изжрво растѣга своето платно, а послѣ захваща вече да маже съ кистцата си.

Градинарътъ най-напредъ избира най-напреднатата младичка, исконава и приготвя гранченце, дѣто я и посажда. Дорде младочката са неоправи, той нито помисля за пресаждането ѝ. А преди да почне да пресажда, той искастрия сичките клончѣта, а чѣсто нѣколко и отъ сжщите стѣбла само и само да сжсрѣдоточи сичката сила на пресадеието (калемътъ).

Противъ това правило грѣшатъ: 1. дѣто са не проваждатъ дѣщата въ училището; 2. дѣто ги пресилватъ съ наука прѣди да са е оправила младочката, т. е. прѣди да са е развило любознанието имъ, и 3. дѣто са не изкастриятъ непотрѣбните клоне, т. е. не отмахватъ лонните мисли изъ дѣтскиятъ умъ, и дѣто дѣщата са не приучаватъ на рѣдъ.

ПРАВИЛО ЧЕТВЪРТО.

Природата не бжрза въ своята работа, но вжрви и напредва крачка по крачка.

Като сжздава птичето, тя малко по малко съглоблява костите, жилите, мѣсото, и послѣ кожата, перата и перушината.

Майсторътъ изжрво туря темелите, на тогава издига стѣните, послѣ жглите (кюшите), а най-послѣ покривтъ; сичкото това става едно слѣдъ друго, а не изведнажъ.

Живописецътъ не изображава 30 образа изведнажъ.

Градинарътъ пресажда овошките една по една.

Учителите грѣшатъ и въ това отношение, дѣто са мжчатъ изведижжъ да разкажатъ на учениците си за много нѣща. Тие въ едно и сжщо време грѣба да учатъ и латинската и грѣцката граматика, и риториката и поезията. Кой не знае, че учебните предмети са промѣняватъ сѣки день? Обущарътъ не може да ушие повече отъ единъ бутушъ на деньтъ.

Тукъ има нѣщо за поправка. Който учи граматика, сега се трѣба въ едно и също време да го мчатъ съ диалектика; който учи диалектика, нека бѣде освободенъ отъ риториката. Още Скализеръ е казалъ: „едно слѣдъ друго;“ зарадъ това и той е добилъ толкова знания.

И тѣй неизбежно е нужно щото учениците въ училището да изучаватъ въ едно време само единъ какъвъ и да е прѣдмѣтъ.

ПРАВИЛО ПЕТО.

Природата злага сѣко свое създаване отвѣтрѣ, а не отвѣлка.

Тя недава на птицата най-напрѣдъ перушина, пера и другото ѝ вънкашно облекло, но я захваща извѣтрѣ.

ПРАВИЛО ШЕСТО.

Природата не скача, но върви крачка слѣдъ крачка.

Създаването или пораждането на птицата има своите степени; а майсторътъ и градинарътъ праватъ същото.

Учителите грѣшатъ съ дѣцата, ако мислятъ, че не трѣбва да са държатъ за тоя законъ.

Учението трѣбва да са распорѣди тѣй, щото едно знание да бѣде приготвяне къмъ друго и да му отваря пътъ. Още и времето трѣба да са распорѣди тѣй, щото на сѣка година, на сѣки мѣсець, на сѣки день и часъ, да слѣдва опредѣлената частъ отъ работата.

ПРАВИЛО СЕДМО.

Когато природата захване нѣщо, то тя не са запира до онова време, дорде не довърши започнатата си работа.

Училището побърква учението, ако допусне да са нарушава това правило. Така, на примѣръ, твърде е вѣдительно, ако учениците напушатъ нѣето училището, или излязатъ безъ време. Сѣ тѣй не е добро, ако учителътъ захваща съ дѣцата ту едно, ту друго, безъ да довърши нито едного, нито другото. Най-послѣ, твърдѣ е вѣдительно и това, ако въ нѣкой урокъ са захване нѣщо и не свършва са. Желѣзото са кове до като е горѣщо; а ако са нагрѣва много чѣсто, то си изгубва жилавината.

За това 1) Ученикътъ трѣба да остане въ училището дордѣ си довърши обрзова-

ването; 2) Училището трѣба да бѣде уединено — далеко отъ викове и гюрюлтий; 3) работата трѣба да са извършва безъ прикъсване по една усвоена нарѣдба, и не трѣба да са прощаватъ отсъствията изъ училището.

ПРАВИЛО ОСМО.

Природата са отстранява отъ сѣко едно нѣщо, което може да повѣрди.

Птицата си пази пиленцата отъ вѣтаръ, отъ дѣждъ, отъ змия и отъ вредителни бубулечки.

Живойсецътъ пази новото изображение отъ вѣтаръ, припекъ, прахъ и др.

Градинарътъ завардва младочката отъ кози и отъ зайци.

Заради това твърдѣ е безпѣтно да са разсказва на младите момченца и момиченца още отъ началото за тая или оная частъ отъ науката, и да са дразни смнението имъ за онова, що са е учило.

Желателно е прочее: 1) учениците да нѣматъ други книги, освѣнъ учебниците, които сѣ воведени за учение, и 2) тие книги да сѣдържаватъ само онова, което е главно въ крагътъ на знаниянето имъ.

(Продължава са).

ЖЕЛАНИЕ ЗА ГОСПОДАРУВАНИЕ.

(Анекдота)

Въ една книга е написано за Пирха Епирскиятъ царъ, който подканялъ римляните на бой. Този царъ ималъ ораторъ по име Циней, който съ краснорѣчиви думи и очерователни приказки го прѣдумвалъ да напусне войната съ римляните и да заключи миръ. Единъ день, когато намѣрилъ зголно време, той рѣкалъ на царьтъ така: „Царю, господарю мой! Защото римляните, както са приказва за тѣхъ, са въобщо мѣжду сичките други народи най-юнашки и рѣшителенъ народъ, то тие сѣ покериле множество други царства подъ властьта си. Ако ни помогне честъта да имъ надвиемъ, то какво ще правимъ послѣ това? А царятъ му отговорилъ: „Нѣщо друго, освѣнъ че ще да покериме сичката римска земл.“ — „А когато завладѣемъ цѣла Италия, то какво ще да пра-

вима още по-послѣ?“ попиталъ Циней. — „Ще да идеме въ Сицилия. Този островъ е плодороденъ и населенъ, а още повече ще бжде за насъ добръ, и безъ мъжи ще да го придобиемъ, защото жителите му не сж сжгласни и спокойни.“ Отговорилъ царьтъ. — „Добръ казвашъ царю. Но когато имаме и Сицилия подъ ржката си, тогава ще ли да бждеме успокоени.“ — „О, никакъ, отговорилъ царьтъ, защото ние още по-послѣ ще захванемъ най-гольмите работи! Ние трѣба да превземемъ още Африка и славниятъ ѝ градъ Картагенъ.“ На това Циней му отговорилъ: „Когато е тжй, ако бждемъ въ състояние да покоримъ тие земи, то послѣ много лесно ще можемъ да завладѣемъ Македония и съ нея заедно и грждките земи. Когато извршиме сичкото това, или когато то ваше царско величество достигнете желанието си, то какво ще правите по-послѣ?“ — „Тогавъ казаятъ царятъ, ще бждемъ велики, ще ѣдемъ и приемъ сѣки день, ще си стоимъ у дома и ще да си приказваме за сѣкакви преминале работи. — „Е, добръ казаятъ Циней. — Сега, кято сме безъ никаква работа, защо не щете да са веселимъ заедно съ другите? Освѣнъ това, защо не позволявате и на другите да си починатъ? Но за тие ваши предначертани желаня много скжпо ще заплатите и ако сподучите, то много кръвъ ще да пролѣете безъ да сте увѣрени да ли ще да си постигнете желанието, или въ противенъ случай, ще да бждете лишени отъ сичко.“

И наистина не минало са тврде дълго време, работата на царитъ зела сжвсѣмъ друга посока. Ако той и да надвилъ на римляните два пжти съ голѣма слава, но изгубилъ толкова много войска, щото билъ принуденъ самъ си да каже: „Ако са срѣзна още единъ пжтъ съ римляните и ако имъ надвиеме, то отъ насъ не ще да остане нито диря, и ние ще бждеме принудени да са върнемъ безъ войска. При сичко това Нирхъ не билъ щастливъ да са върне нито до Еширъ, защото, въ грждкиятъ градъ Аргосъ, го убилъ една жена, която хвърлила и ударила го съ единъ камакъ. И така, този юнакъ както жѣлалъ за война и бой, за имане и за роскошества най-послѣ въ тие свои желаня са лишилъ и отъ животътъ си!

Хитростъ на Бутлера.

Остроумниятъ Бутлеръ, Англичанинъ, дошелъ веднашъ есенно време въ една гостилница (ханъ), дѣто имало мнозина госте, които насѣдале около оганьтъ до камината, грѣле са и си приказвале, безъ да приказвалъ новиятъ гостенинъ, който трепѣралъ отъзади имъ. — „Ей човѣче, тебе думамъ, извикалъ Бутлеръ, занеси на коньтъ ми една паница съ миди.“ — А защо не кажете: една крина съ ечимикъ, господине?“ отговори слугата. — Азъ зная какво говора рѣкалъ Бутлеръ разгнѣвено. — Не ечимикъ, а миди дай на коньтъ ми.“ Слугата отишѣлъ, и гостите които сѣдяле около оганьтъ, излѣзле единъ слѣлъ други да видятъ чудниятъ конь, който ще да ѣде миди. Въ сжщото време Бутлеръ са намѣстилъ при оганьтъ и захваналъ да са грѣе. Наскоро послѣ това слугата са върналъ съ любопитните гости и казалъ: „Господине, коньтъ ви не ѣде миди.“ — „Добръ, отговорилъ Бутлеръ, а ти му дай ечимикъ, пжкъ мидите донеси мене, азъ ща имъ вида работата.“

За да обикнемъ добрите хора
Намъ ни не трѣба тжй много време,
Двѣ-три недѣли — или четири,
Безъ много думи, безъ увѣрениа,
А тамъ усѣщашъ, какъ ти въ сърдцето
Любовь и дружба са вкореняватъ.

(Филаретовъ)

Лжщель въ смѣта безцѣнъ елмазъ,
И гладний петлю са завтекалъ,
Поклѣвналъ го и въ този часъ
Ядосалъ са и рекалъ:
Бжди ти лжскавъ колко щещъ,
Защо ми си? — не са ядещъ.

Мнозина учѣняватъ учението, колкото петьельтъ цѣнилъ елмазътъ.